

УДК 159.923.2

DOI: https://doi.org/10.59694/ped_sciences.2025.14.033

ОРОС Ільдико Імріївна –

доктор філософії, доцент, президент

Закарпатського угорського інституту ім. Ференца Ракоці II

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0001-7300-9362>

e-mail: ildiko@kmf.uz.ua

БІДА Олена Анатоліївна –

доктор педагогічних наук, професор,

завідувач кафедри педагогіки, психології, початкової,

дошкільної освіти та управління закладом освіти

Закарпатського угорського інституту ім. Ференца Ракоці II

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-0448-0852>

e-mail: tetyanna@ukr.net

ГУТТЕРЕР Єва Войтехівна –

координатор початкової освіти,

старший викладач кафедри педагогіки, психології,

початкової, дошкільної освіти та управління закладом освіти

Закарпатського угорського інституту ім. Ференца Ракоці II

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-1876-045X>

e-mail: pedagogia@kmf.uz.ua

АКТУАЛЬНІСТЬ ПРОБЛЕМИ МАЙБУТНІХ ЛІДЕРІВ ГЛОБАЛІЗОВАНОГО СВІТУ

ОРОС Ільдико Імріївна, БІДА Олена Анатоліївна, ГУТТЕРЕР Єва Войтехівна.
АКТУАЛЬНІСТЬ ПРОБЛЕМИ МАЙБУТНІХ ЛІДЕРІВ ГЛОБАЛІЗОВАНОГО СВІТУ

У статті обґрунтовано перелік лідерських якостей. До переліку таких якостей входить: спроможність управляти собою, повною мірою використовувати свій час, енергію, вміння долати труднощі, виходити зі стресових ситуацій і т. і.; наявність чітких цілей, розуміння реальності поставлених цілей та оцінка просування до них; вміння вирішувати проблеми, виокремлювати головне та другорядне, оцінювати варіанти, прогнозувати наслідки, оцінювати і розподіляти ресурси; творчий підхід до вирішення управлінських задач, вміння генерувати ідеї, готовність до нововведень; знання особливостей організаторської та організаційної діяльності, вміння управляти людьми, мотивувати і стимулювати їх до роботи, вміння працювати з групою, наявність специфічних організаторських якостей особистості.

Ключові слова: лідерство, функції лідерів, лідерські якості, процес управління та організації колективом, лідерські стилі.

OROS Ildiko Imriivna, BIDA Olena Anatoliivna, GUTTERER Eva Voitekhivna. RELEVANCE OF THE PROBLEM OF FUTURE LEADERS OF THE GLOBALIZED WORLD

The concept of leadership is understood as the process of managing and organizing a team. In the psychological and pedagogical literature, leadership is called «a typical system of methods of influencing subordinates for a leader (manager)»; «a socio-psychological phenomenon that belongs to dynamic processes in a small group». Defining leadership as a process by which one person influences group members, the main difference between management and leadership is highlighted: these phenomena operate in different structures (management – in a formal structure, and leadership – in an informal structure).

One of the most important functions of leaders is compensatory, which is manifested in the elimination of shortcomings in the activities of official leaders. An essential function is also the personification of functional-role relationships, when the leader acts as a kind of emotional center for other people. The qualities inherent in successful leaders are determined. The main variants of leadership styles are distinguished: authoritarian, permissive, balanced, democratic, command, etc. The list of leadership qualities is substantiated.

The list of such qualities includes: the ability to manage oneself, to fully use one's time, energy, the ability to overcome difficulties, to get out of stressful situations, etc.; the presence of clear goals, understanding the reality of the goals set and assessing progress towards them; the ability to solve problems, to distinguish the main and secondary, to evaluate options, predict consequences, evaluate and allocate resources; a creative approach to solving management problems, the ability to generate ideas, readiness for innovations; knowledge of the features of organizational and organizational activities, the ability to manage people, motivate and stimulate them to work, the ability to work with a group, the presence of specific organizational qualities of the individual. Leadership qualities are divided into groups: general managerial (professional competence, practical thinking, sociability, collectivism, organizational skills, hard work, willpower, healthy lifestyle, resilience in stressful situations); leadership qualities (charisma, creativity, courage in generating ideas, initiative, empathy, morality); specific – characteristic of a certain industry.

Keywords: leadership, leadership functions, leadership qualities, the process of managing and organizing a team, leadership styles.

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Проблема лідерства у колективі завжди мала високу актуальність. Нині, науковці, які займалися її вивченням, вказують, що за своїм статусом людина є формальним лідером свого підрозділу, але цього, найчастіше, виявляється недостатньо для ефективного керівництва підлеглими у складній обстановці, яка висуває додаткові вимоги до професійних особистісних якостей особистості [8]. Отже, серед якостей, які забезпечують успішність роботи з людьми, на перший план виходять лідерські якості. А що стосується особистості, то це – лідерство.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У наукових працях активно досліджується проблема лідерства та розвитку лідерських якостей у респондентів різного віку: Д. В. Алфімов, П. І. Бабочкіна, М. В. Братко, Т. О. Вежевич, С. А. Гармаш, Б. Р. Головешко, Т. В. Гура, Н. С. Жеребова, А. В. Зоріна, Л. Р. Кайдалова, А. Є. Книш, В. П. Мороз, О. Г. Романовський, О. М. Первітська, О. О. Пономарьов, О. Л. Уманський, О. О. Савельєва, С. О. Сисоєва, Р. В. Сопівник, М. В. Сорока та ін.

Мета статті. Розкрити проблеми майбутніх лідерів глобалізованого світу.

Виклад основного матеріалу дослідження. У психолого-педагогічній літературі лідерством називається «соціально-психологічний феномен, що належить до динамічних процесів у малій групі» [4], а лідер, за визначенням С. А. Гармаша, – це «особистість, яка має розвинуті комунікативні вміння, здатна словами ефективно впливати на інших людей, з якою бажає співпрацювати більшість колективу» [1].

Р. Грифін, лідерство вважає «результатом дії як об'єктивних факторів (мети і завдань групи в конкретній ситуації), так і суб'єктивних (інтереси, потреби, індивідуально-типологічні особливості членів

групи), а також дією лідера як ініціатора й організатора групової діяльності» [2].

Лідер має зберігати єдність команди, підтримувати на високому рівні її моральний дух та виявляти турботу про кожного її члена, а не тільки керувати.

Мета лідера – міцна команда, де кожен – самодостатня особистість, але він є елементом команди, в якій всі працюють на максимальний результат спільної справи [7].

Поняття лідерство розуміють також як процес управління та організації колективом. Н. О. Семченко, близько до цього, визначаючи лідерство як процес, за допомогою якого одна особа впливає на членів групи, виділяє головну відмінність між керівництвом та лідерством: ці феномени діють у різних структурах (керівництво – у формальній, а лідерство – у неформальній структурі). Дослідниця підкреслює, що однією з найважливіших функцій неформальних лідерів є компенсаторська, яка виявляється в ліквідуванні недоліків у діяльності офіційних керівників. Суттєвою функцією є також персоналіфікація функціонально-рольових відносин, коли лідер виступає своєрідним емоційним центром для інших людей [9].

В майбутньому роль керівників-лідерів має де в чому змінитися, а саме, у ставленні до своїх підлеглих. Інформаційна цивілізація змінює систему цінностей і пріоритетів усіх людей, помічають вони це чи не помічають, хочуть цього чи ні. Зростає вага і значення висококваліфікованого персоналу. Саме висока кваліфікація працівників-підлеглих є ключем до успіху будь-якої діяльності в будь-якій сфері життя. Висококваліфіковані працівники – це люди, які знають про свою роботу більше, ніж їхні керівники. Традиційні моделі керівництва вже не будуть ефективними. Тобто лідерам майбутнього доведеться вибудовувати відносини зі своїми підлеглими на іншій принциповій основі, на принципах гуманізму, демократизму, поділу

повноважень та відповідальності. Здатність до виявлення, залучення та утримання талановитих працівників буде цінною якістю лідера майбутнього.

Глобалізований світ відрізняється надзвичайним темпом розвитку всіляких контактів між представниками різних культур. Ця обставина обумовлює необхідність для майбутніх лідерів такої якості як врахування різноманіття культур у взаємодіях як зі своїми підлеглими, так і з іншими лідерами. Це передбачає різноманітність підходів до керівництва та виробництва, особистої поведінки і цінностей, взаємовідносин рас і статей. Варто усвідомлювати не тільки економічні і правові відмінності, але і відмінності соціального і мотиваційного характеру, які існують у сфері праці в усьому світі. До уваги слід брати як більш, так і менш значущі складові конкретної культури. Все більшого значення для досягнення поставлених цілей буде мати здатність до правильного стимулювання та мотивування працівників – представників різних культур. Тому для майбутніх лідерів глобалізованого світу все більш важливою стає така якість як толерантність. Дійсна толерантність полягає не в терпимості до чогось вам незрозумілого чи неприємного, а в тому, що ви свідомо нормально ставитеся до будь-якого прояву інакшості. У цьому полягає головна задача роботи над собою майбутніх лідерів і саме на це має бути спрямована робота з планетарного виховання студентської молоді [3].

Важливим питанням є визначення тих якостей, які притаманні успішним лідерам. Виокремлюють такі основні варіанти лідерських стилів: авторитарний, популістський, врівноважений, демократичний, командний тощо. Багаточисленні дослідження довели, що ефективність конкретного, окремо взятого стилю лідерства в значній мірі залежить від ситуаційних факторів. Психологами був зроблений висновок: хоча і в деяких випадках один стиль може бути кращим за інший, не існує єдиного стилю лідерства, який підходить до всіх ситуацій: для різних ситуацій існує свій оптимальний стиль. Це пояснюється тим фактом, що в сучасному суспільстві люди можуть бути лідерами одних ситуацій, а підлеглі (послідовники) – в інших. Тобто, якщо кожен може бути і лідером і підлеглим, різниці в рисах особистості в цих двох ролях не буде. Теж саме стосується і ефективності лідерства: в одних ситуаціях можна бути прекрасним лідером, а в інших – не таким успішним. Інакше кажучи, різні ситуації

вимагають різних рис лідерства і форм поведінки [5].

Науковцями обґрунтовано перелік лідерських якостей. До переліку таких якостей входить: спроможність управляти собою, повною мірою використовувати свій час, енергію, вміння долати труднощі, виходити зі стресових ситуацій і т. і.; наявність чітких цілей, розуміння реальності поставлених цілей та оцінка просування до них; вміння вирішувати проблеми, виокремлювати головне та другорядне, оцінювати варіанти, прогнозувати наслідки, оцінювати і розподіляти ресурси; творчий підхід до вирішення управлінських задач, вміння генерувати ідеї, готовність до нововведень; знання особливостей організаторської та організаційної діяльності, вміння управляти людьми, мотивувати і стимулювати їх до роботи, вміння працювати з групою, наявність специфічних організаторських якостей особистості [8].

Р. В. Сопівник поділяє лідерські якості на три групи: 1) загальні управлінські (фахова компетентність, практичне мислення, комунікабельність, колективізм, організаторські здібності, працелюбність, сила волі, здоровий спосіб життя, стійкість у стресових ситуаціях); 2) власне лідерські (харизматичність, креативність, сміливість у продукуванні ідей, прояв ініціативи, емпатія, моральність); 3) специфічні – характерні для певної галузі [6].

О. Тихомирова визначила загальні та специфічні якості особистості лідера:

– загальні якості (ними володіють не тільки лідери, а й ті, хто прагне ними стати): компетентність; організованість; працездатність; активність; ініціативність; товариськість; наполегливість; самостійність; самовладання; спостережливість; кмітливості;

– специфічні якості лідера (своєрідні індикатори лідерських здібностей): організаторська проникливість; здатність до активного психологічного впливу; здатність до організаторської роботи, лідерської позиції, потреба брати відповідальність на себе [10].

Висновки та перспективи подальших розвідок напрямку. Підсумовуючи вищевикладене, зробимо висновки.

Поняття лідерство розуміють як процес управління та організації колективом. У психолого-педагогічній літературі лідерством називається «типова для лідера (керівника) система прийомів впливу на підлеглих»; «соціально-психологічний феномен, що належить до динамічних процесів у малій групі».

Визначаючи лідерство як процес, за допомогою якого одна особа впливає на членів групи, виділено головну відмінність між керівництвом та лідерством: ці феномени діють у різних структурах (керівництво – у формальній, а лідерство – у неформальній структурі).

Однією з найважливіших функцій лідерів є компенсаторська, яка виявляється в ліквідуванні недоліків у діяльності офіційних керівників. Суттєвою функцією є також персоніфікація функціонально-рольових відносин, коли лідер виступає своєрідним емоційним центром для інших людей. Визначено якості, які притаманні успішним лідерам.

Виокремлено основні варіанти лідерських стилів: авторитарний, популістський, врівноважений, демократичний, командний тощо.

Обґрунтовано перелік лідерських якостей. До переліку таких якостей входить: спроможність управляти собою, повною мірою використовувати свій час, енергію, вміння долати труднощі, виходити зі стресових ситуацій і т. і.; наявність чітких цілей, розуміння реальності поставлених цілей та оцінка просування до них; вміння вирішувати проблеми, виокремлювати головне та другорядне, оцінювати варіанти, прогнозувати наслідки, оцінювати і розподіляти ресурси; творчий підхід до вирішення управлінських задач, вміння генерувати ідеї, готовність до нововведень; знання особливостей організаторської та організаційної діяльності, вміння управляти людьми, мотивувати і стимулювати їх до роботи, вміння працювати з групою, наявність специфічних організаторських якостей особистості.

Лідерські якості поділено на групи: загальні управлінські (фахова компетентність, практичне мислення, комунікабельність, колективізм, організаторські здібності, працелюбність, сила волі, здоровий спосіб життя, стійкість у стресових ситуаціях); власне лідерські (харизматичність, креативність, сміливість у продукуванні ідей, прояв ініціативи, емпатія, моральність); специфічні – характерні для певної галузі.

Перспективами подальших розвідок напряму є з'ясування різних рис лідерства і форм поведінки.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Гармаш С. А. Лідерські якості особистості керівника як запорука успіху. *Управління інноваційними проектами та об'єктами інтелектуальної власності*. 2009. С. 37–44.
2. Гріфін Рікі В. *Основи менеджменту*; пер. з англ. О. Дадацької. Львів: БаК, 2001. 432 с.

3. Зеленов Є. А. Формування лідерських якостей як завдання планетарного виховання студентської молоді. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. 2017. 5 (80). С. 70–78.
4. Москаленко В. В. *Соціальна психологія*. К. : Центр навчальної літератури, 2005. 634 с.
5. Пророк М. В. Лідерські якості як важливий фактор успішності професійної діяльності фахівців соціономічних професій. *Психологічний часопис*. 2015. 1 (1). С. 79–85.
6. Сопівник Р. В. *Теоретичні і методичні засади формування лідерських якостей майбутніх фахівців агропромислової галузі* : автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.07. Луганськ: Б.В., 2013. 40 с.
7. Теорія і практика формування лідера: навчальний посібник. О. Г. Романовський, Т. В. Гура, А. С. Книш, В. В. Бондаренко. Проект Програми TEMPUS «Освіта для лідерства, інтелігентності та розвитку таланту» (ELITE – Education for Leadership, Intelligence and Talent Encouraging). Харків. 2017. 100 с.
8. Кокун О. М. Психологічна структура лідерських якостей майбутнього офіцера. *Вісник Національного університету оборони України*. 2012. 4 (29). С. 170–174.
9. Семченко Н. О. *Педагогічні умови формування лідерських якостей майбутніх учителів у позааудиторній діяльності*: Автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.04. Харк. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. Х., 2005. 20 с.
10. Тихомирова О. *Виховання лідера*. Шкільний світ. 2009. 8. С. 19–23.

REFERENCES

1. Harmash, S. A. (2009). *Liders'ki yakosti osobystosti kerivnyka yak zaporuka uspihku*. [Leadership qualities of the manager as a guarantee of success].
2. Hrifin, Ryki V. (2001). *Osnovy menedzhmentu*. [Fundamentals of management]. L'viv.
3. Zelenov, YE. A. (2017). *Formuvannya liders'kykh yakostey yak zavdannya planetarnoho vykhovannya student-s'koyi molodi*. [Formation of leadership qualities as a task of planetary education of student youth]. Kyiv.
4. Moskalenko, V. V. (2005). *Sotsial'na psykholohiya*. [Social psychology]. Kyiv.
5. Prorok, M. V. (2015). *Liders'ki yakosti yak vazhlyvyi faktor uspishnosti profesynoyi diyal'nosti fakhivtsiv sotsionomichnykh profesiiv*. [Leadership qualities as an important factor of success of professional activity of specialists in socionomic professions]. Kyiv.
6. Sopivnyk R. V. (2013). *Teoretychni i metodychni zasady formuvannya liders'kykh yakostey maybutnikh fakhivtsiv ahropromyslovoyi haluzi*. [Theoretical and methodological principles of the formation of leadership qualities of future specialists of the agro-industrial sector]. Luhans'k.
7. *Teoriya i praktyka formuvannya lidera*. (2017). [Theory and practice of leader formation]. Kharkiv.
8. Kokun, O. M. (2012). *Psykholohichna struktura liders'kykh yakostey maybutn'oho ofitsera*.

- [Psychological structure of leadership qualities of a future officer].
9. Semchenko, N. O. (2005). *Pedahohichni umovy formuvannya lider's'kykh yakostey maybutnikh uchyteliv u pozaaudytorniy diyal'nosti*. [Pedagogical conditions for the formation of leadership qualities of future teachers in extracurricular activities]. Kharkiv.
 10. Tykhomirova, O. (2009). *Vykhovannya lidera*. [Raising a leader].

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

ОРОС Ільдико Імріївна – доктор філософії, доцент, президент Закарпатського угорського інституту ім. Ференца Ракоці ІІ.

Наукові інтереси: професійна підготовка майбутніх педагогів.

БІДА Олена Анатоліївна – доктор пед. наук, професор, завідувач кафедри педагогіки, психології, початкової, дошкільної освіти та управління закладами освіти Закарпатського угорського інституту ім. Ференца Ракоці ІІ.

Наукові інтереси: професійна підготовка майбутніх педагогів.

ГУТТЕРЕР Єва Войтехівна – координатор початкової освіти, старший викладач кафедри педагогіки, психології, початкової, дошкільної

освіти та управління закладами освіти Закарпатського угорського інституту ім. Ференца Ракоці ІІ.

Наукові інтереси: професійна підготовка майбутніх педагогів.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

OROS Ildiko Imrievna – Doctor of Philosophy, associate professor, president of the Ferenc Rakoti II Transcarpathian Hungarian Institute.

Circle of scientific interests: professional training of future specialists.

BIDA Olena Anatoliivna – Doctor Pedagogical Sciences, professor, head of the chair of pedagogy, psychology, elementary, preschool education and management of educational institutions, Ferenc Rakoczi II Transcarpathian Hungarian Institute.

Circle of scientific interests: professional training of future specialists.

HUTTERER Eva Voytehiivna – primary education coordinator, senior teacher of the department of pedagogy, psychology, elementary, preschool education and management of educational institutions, Ferenc Rakoczi II Transcarpathian Hungarian Institute, Berehove, Ukraine.

Circle of scientific interests: professional training of future specialists.

Стаття надійшла до редакції 04.06.2025 р.

УДК 371.134

DOI: https://doi.org/10.59694/ped_sciences.2025.14.037

ПАНЬКІВ Людмила Іванівна –

доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри фортепіанного навчання та педагогіки мистецтва

Українського державного університету імені Михайла Драгоманова

ORCID iD : <http://orcid.org/0009-0009-7468-3979>

e-mail: pankiv2020@ukr.net

ЧЖОУ Геян –

аспірантка кафедри фортепіанного навчання та педагогіки мистецтва

Українського державного університету

імені Михайла Драгоманова

ORCID iD : <http://orcid.org/0000-0001-6732-8957>

e-mail: gy388690@gmail.com

ХУДОЖНЯ КОМУНІКАЦІЯ В КОНТЕКСТІ МИСТЕЦЬКОГО НАВЧАННЯ ШКОЛЯРІВ

ПАНЬКІВ Людмила Іванівна, ЧЖОУ Геян. ХУДОЖНЯ КОМУНІКАЦІЯ В КОНТЕКСТІ МИСТЕЦЬКОГО НАВЧАННЯ ШКОЛЯРІВ

У статті висвітлено сутність художньої комунікації як важливого аспекту мистецької освіти. Визначено структуру та етапи художньої комунікації в освітньому процесі. Розглянуто особливості художньої комунікації на уроках мистецтва. Запропонована методична модель формування художньо-комунікативної готовності майбутнього вчителя. Означена модель базується на сучасних наукових підходах та